

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**IMPLICITNE TEORIJE O LJUBAVNIM VEZAMA, PERCEPCIJA PARTNERA I
ZADOVOLJSTVO U VEZI**

Diplomski rad

Petra Lisac

Mentorica: Dr. sc. Margareta Jelić, izv. prof.

Zagreb, 2018.

Sadržaj

Uvod.....	1
<i>Zadovoljstvo vezom i očekivanja u vezi</i>	<i>1</i>
<i>Implicitne teorije o ljubavnim vezama.....</i>	<i>4</i>
<i>Implicitne teorije o ljubavnim vezama i zadovoljstvo vezom.....</i>	<i>7</i>
Cilj, problemi i hipoteze istraživanja	9
Metoda.....	10
<i>Postupak.....</i>	<i>10</i>
<i>Sudionici</i>	<i>10</i>
<i>Instrumenti</i>	<i>11</i>
Rezultati	13
<i>Povezanost zadovoljstva vezom, implicitnih teorija o ljubavnim vezama, diskrepance, dobi i duljine veze</i>	<i>15</i>
<i>Odnos između implicitnih teorija o vezama i diskrepance sa zadovoljstvom vezom.....</i>	<i>16</i>
Rasprava.....	20
Zaključak.....	29
Literatura	30
Prilozi	35
<i>Prilog A: Broj sudionika u subgrupama ANOVA-e.....</i>	<i>35</i>

SAŽETAK

Implicitne teorije o ljubavnim vezama, percepcija partnera i zadovoljstvo u vezi Petra Lisac

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost zadovoljstva vezom, percepcije diskrepance trenutnog partnera od idealnog, implicitnih teorija o ljubavnim vezama i demografskih karakteristika veza kod muškaraca i žena te istražiti moderiraju li implicitne teorije odnos između diskrepance i zadovoljstva vezom. Ispitivanje je provedeno on-line upitnikom, metodom snježne grude, na 517 sudionika. Koristili smo Upitnik o implicitnim teorijama o ljubavnim vezama (Knee i sur., 2003), Indeks kvalitete veze (Norton, 1983) i pitanje o percipiranoj diskrepanci. Diskrepanca je negativno povezana sa zadovoljstvom vezom kod oba spola, dok je kod žena zadovoljstvo vezom negativno povezano i s vjerovanjem u sudbinu i dobi. Pojedinci orijentirani na procjenu manje su zadovoljni svojim vezama od pojedinaca ostalih orijentacija. Implicitne teorije moderiraju odnos između diskrepance i zadovoljstva vezom na neočekivan način – s visokom diskrepancom pada zadovoljstvo vezom kod svih orijentacija te je pad značajno izraženiji kod pojedinaca orijentiranih na procjenu. Visoko vjerovanje u rast i razvoj smanjuje dodatni negativni efekt visokog vjerovanja u sudbinu na zadovoljstvo vezom u slučaju visoke diskrepance. Ovi rezultati povećavaju naše razumijevanje implicitnih uvjerenja o vezama pri objašnjavanju njihovih ishoda te pružaju dodatan konceptualni okvir za edukacijski i savjetodavni rad kod pojedinaca s niskim zadovoljstvom vezom.

Ključne riječi: implicitne teorije o vezama, diskrepanca, zadovoljstvo vezom, očekivanja, partnerski odnosi

SUMMARY

Implicit theories of Romantic Relationships, Partner Perception and Relationship Satisfaction Petra Lisac

The aim of this study was to examine the relationship between implicit theories of romantic relationships, perceived discrepancy from an ideal partner, relationship satisfaction and demographic characteristics of relationships for men and women; as well as examine the moderation effect of implicit theories on the relationship between perceived discrepancy and relationship satisfaction. The study was conducted online, using a snowball method, on 517 participants. We used the Implicit theories about relationships Questionnaire (Knee et al, 2003), Quality of Relationship Index (Norton, 1983) and a question about perceived discrepancy. Discrepancy negatively predicts relationship satisfaction in both men and women, whereas women's relationship satisfaction is also negatively predicted by age and destiny belief. Participants oriented towards evaluation are less satisfied with their relationships compared to other orientations. Implicit theories moderate the relationship between discrepancy and satisfaction in an unexpected way – higher discrepancy leads to smaller satisfaction in all orientations, and that difference is significantly greater for participants oriented towards evaluation. High growth belief buffers the additional negative effect of high destiny belief on relationship satisfaction when perceived discrepancy is high. These results expand our understanding of implicit beliefs of relationships and their outcomes; as well as provide us with an additional conceptual frame for educational and counselling work with individuals with low relationship satisfaction.

Key words: implicit theories of romantic relationships, discrepancy, relationship satisfaction, intimate relationships

Uvod

Zadovoljstvo vezom i očekivanja u vezi

Intimni odnosi predstavljaju sastavnu komponentu ljudske svakodnevnice koja je u središtu interesa brojnih znanstvenika i umjetnika. Dok evolucijske teorije izdvajaju romantične odnose kao neophodne za opstanak ljudske vrste, razvojne teorije pitanje intime predstavljaju kao važan razvojni zadatak čija uspješnost može odrediti daljnji napredak pojedinaca i društva. Među najviše ispitivanim odrednicama romantičnih veza je zadovoljstvo vezom – značajan konstrukt koji ima važnu ulogu u brojnim životnim ishodima, poput osobnog osjećaja blagostanja (Dush i Amato, 2005) i mentalnog zdravlja (Beach, Katz, Kim i Brody, 2003). Osim psihološke dobrobiti, zadovoljstvo romantičnim vezama značajan je prediktor i fizičkog zdravlja (Holt-Lunstad, Birmingham i Jones, 2008). Zadovoljstvo vezom također je u pozitivnoj korelaciji i sa ostalim komponentama intimnih odnosa, poput stabilnosti veze (Karney i Bradbury, 1995; Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko, 2005). Povezanost s kvalitetom života čini zadovoljstvo vezom konstruktom od velikog interesa u istraživačkom području, kao i u praktičnom radu (primjerice savjetovanju) – psiholozi i ostali stručnjaci već desetljećima istražuju područje intimnih odnosa u potrazi za modelima i objašnjenjima kojima bi mogli povećati pozitivne ishode i uspješnost romantičnih parova, primjerice pružanjem proširene perspektive i radom na promjeni uvjerenja kod osoba s nižim zadovoljstvom vezom u savjetovalištim.

U nastojanju da objasne privlačnost i ljubav, razvijeni su različiti teorijski pristupi koji su obuhvaćali i odrednice zadovoljstva vezom – tako primjerice prema teoriji međuzavisnosti (Kelley i Thibaut, 1978) zadovoljstvo ovisi o ishodu usporedbe dobitaka i gubitaka u vezi s razinom očekivanja pojedinca. Teorija jednakosti s druge strane, navodi da zadovoljstvo ne ovisi isključivo o maksimiziranju dobitaka u vezi, već o pravednom tretmanu – pojedinac je najsretniji u odnosu u kojem ima jednaki omjer dobitaka, gubitaka i doprinosa kao i partner/ica (Hatfield i Rapson, 2011). Teorija socijalnog učenja veće zadovoljstvo vezom objašnjava pozitivnim interakcijama među partnerima koje povećavaju osjećaj voljenosti i poštovanja (Kelley, 1983). Zbog kompleksnosti konstrukta, mnoga

istraživanja odmiču se od cjelovitih modela ljubavnih veza te u fokus stavljaju uže varijable u korelaciji sa zadovoljstvom vezom i brakom, poput održavanja bliskosti (Huston i sur., 2001), uzbudljivih aktivnosti (Reissman, Aron i Bergen, 1993), kvalitete intimne komunikacije (Byers, 2005) i metakomunikacije (Mann, 2003), osobina ličnosti (Schaffhuser, Allemand i Martin, 2014), samopoštovanja (Murray i sur., 2001), sigurne privrženosti (Brennan i Shaver, 1995; Simpson, 1990) i drugih.

Zadovoljstvo vezom u različitim istraživanjima pokazalo je i promjene vezane uz demografske varijable sudionika, poput duljine veze i dobi sudionika (Mann, 2003). Većina istraživanja pokazuju da zadovoljstvo vezom sustavno varira u funkciji vremena (Tadinac i sur., 2005). Početak romantičnih odnosa karakteriziraju snažnije emocije, posebice u ranim godinama braka. Potom zadovoljstvo vezom pada, često i pod utjecajem životnih stresora. Tako primjerice dolazak djece u obitelj karakterizira nedostatak vremena, iscrpljenost i veća frustracija partnera zbog promjene životnog ritma koja remeti ranije ujednačeno funkcioniranje partnera i izlaže njihovu vezu stresu. S druge strane, zadovoljstvo vezom raste kada djeca odlaze iz roditeljskog doma, posebice ako su adolescentske dobi (White i Edwards, 1990; prema Tadinac i sur., 2005), što autori objašnjavaju smanjivanjem svakodnevne brige oko djeteta. Međutim, ovaj popularan nalaz o U-krivulji zadovoljstva vezom s porastom duljine veze negiran je longitudinalnim istraživanjem (VanLaningham, Johnson i Amato, 2001) koje je pokazalo da bračno zadovoljstvo pada u funkciji vremena. Osim stresora karakterističnih za različite faze veze, zadovoljstvo vezom je promjenjivo i u odnosu na dob partnera, što Mann (2003) objašnjava razlikama u metakomunikaciji (komunikaciji o komunikaciji) u funkciji dobi. S većom dobi, žene imaju veću potrebu komunicirati sa svojim partnerima o načinu i vrstama interakcija u njihovom odnosu, za razliku od muškaraca kojima je ta potreba niska. Posljedično ovo rezultira i nižim procjenama zadovoljstva vezom kod žena starije dobi. Različitosti nalaza vezanih uz povezanost trajanja veze i dobi sa zadovoljstvom vezom treba uzeti u obzir prilikom ispitivanja zadovoljstva vezom, posebice s dosad neistraživanim varijablama.

Uz individualne faktore, faktore odnosa i demografske varijable, u posljednje vrijeme istraživanja se okreću kogniciji i njenoj važnosti za ljudske odnose. Stavovi,

očekivanja, vjerovanja i vrijednosti, stečene kroz vlastita iskustva, medije i kulturu, navode ljude na različite percepcije i reakcije na svijet oko njih. U intimnim odnosima, uvjerenja pojedinaca o načinu na koji veze nastaju, razvijaju se, mijenjaju i prekidaju u velikoj mjeri određuju kako će pojedinci interpretirati i odgovarati na događaje u trenutnoj vezi (Baldwin, 1992). Skupove svih uvjerenja i vrijednosti koje pojedinci imaju o intimnim odnosima Fletcher i Thomas (1996) nazivaju laičkim teorijama o odnosima, usmjerenima na pojedinca, partnera i njihov odnos. One doprinose (ne)uspješnosti veze te određuju motivaciju i ciljeve pojedinca unutar nje, kao i prethodno spomenuta očekivanja s kojima pojedinci ulaze u vezu. Prema tome, dinamika naših bliskih odnosa velikim je dijelom oblikovana našim uvjerenjima i očekivanjima od njih te se postavlja pitanje postoji li *poželjan* set očekivanja o romantičnim vezama? Hoće li ishodi veze biti pozitivniji ukoliko od partnera i veze očekujemo najbolje, ili je bolja strategija sniziti kriterije? Je li poželjnije partnera vidjeti u realnom svjetlu, ili ga/ju je bolje idealizirati? Dosadašnja istraživanja nisu dala jednoznačan odgovor na ova pitanja.

Zagovornici realističnog pogleda na partnera potvrdili su da je za dugotrajno zadovoljstvo bračnih partnera ključno razumijevanje snaga i mana svojeg partnera/ice (Swann, De La Ronde i Hixon, 1994). Također, pojedinci koji imaju visoke rezultate na skalama nerealističnih uvjerenja izvještavaju o manjem zadovoljstvu vezom/brakom (Epstein i Eidelson, 1981; Sullivan i Schwebel, 1995). Kamenov i Grgičević (2006) pronašle su vezu između nerealističnih uvjerenja o romantičnim vezama, privrženosti partneru i zadovoljstva u vezi – 51% sudionika ima visok broj nerealističnih uvjerenja koja su povezana s anksioznošću u vezi i nezadovoljstvom. S druge strane, postoje dokazi u prilog tvrdnji da je partnera poželjnije idealizirati te pretvoriti njegove/njezine mane u vrline – u vanbračnim vezama, ali i u braku (Murray, Holmes i Griffin, 1996). Vojnić Tunić (2011) te Knee, Nanayakkara, Vietor, Neighbors i Patrickova (2001) nalaze snažnu negativnu povezanost između diskrepance partnera od idealnog i zadovoljstva vezom – što se trenutni partner više razlikuje od vizije idealnog partnera, pojedinci će biti nezadovoljniji trenutnom vezom. Tokić (2006) navodi da su najsretniji oni parovi u kojima oba člana idealiziraju svog partnera, potom ona gdje jedan partner idealizira drugoga, a najmanje su zadovoljni partneri koji nisu u pozitivnoj iluziji.

Implicitne teorije o ljubavnim vezama

Uz laičke teorije, kognitivistička perspektiva bogata je spoznajama o *implicitnim teorijama* – Ross (1989) implicitne teorije definira kao shematske strukture znanja koje uključuju specifična uvjerenja o stabilnosti pojedinog atributa te uvjetima koji potiču promjenu, a Knee i Pettyeva (2013) ih opisuju naivnim pretpostavkama pojedinaca o sebi i svijetu koje im pomažu u donošenju zaključaka o događajima oko sebe. Karakterizira ih vjerovanje o statičnosti i nepromjenjivosti konstrukta (osobinski pristup) naspram uvjerenja o promjenjivosti i fluidnosti konstrukta (inkrementalni pristup) (Dweck i Legget, 1988). Implicitne teorije ekstenzivno su istraživane u područjima poput inteligencije, ličnosti i morala (Dweck, Chiu i Hong, 1995; Dweck, Hong i Chiu, 1993) još od 1890-ih godina (James, 1890; prema Knee i Petty, 2013), nakon čega se šire i na ostala područja, poput interpersonalnih odnosa. 1998. godine Knee primjenjuje koncept implicitnih teorija na romantične odnose, nazivajući takva uvjerenja *implicitnim teorijama o ljubavnim vezama* (eng. *implicit theories of relationships*).

Ljudi se razlikuju prema tome u kojoj mjeri vjeruju da su romantični odnosi podložni promjeni – rigidni i statični odnosno promjenjivi i nadograđivi. Implicitne teorije o ljubavnim vezama sastoje se od dva neovisna faktora: *vjerovanje u sudbinu* (eng. *destiny belief*) i *vjerovanje u rast i razvoj* (eng. *growth belief*) (Knee, 1998). Dimenzija vjerovanja u sudbinu sastoji se od uvjerenja da su veze ili suđene ili ne, odnosno partneri su ili kompatibilni ili nekompatibilni. Snažno vjerovanje u sudbinu (u usporedbi s nižim uvjerenjem) također karakterizira uvjerenje da se na temelju ranih dojmova o novoj vezi mogu donositi zaključci o njenoj kvaliteti u budućnosti (Knee i Petty, 2013). Pojedince sa snažnim vjerovanjem u sudbinu karakterizira potreba za evaluiranjem odnosa i donošenjem zaključaka o kompatibilnosti s partnerom već na temelju prvih dojmova. Oni konstantno procjenjuju relevantne informacije iz različitih situacija i izvora kako bi donijeli adekvatnu prognozu potencijala odnosa, što autori (Knee i Petty, 2013) nazivaju „*dijagnozom veze*“. Istraživanja su pokazala da su osobe koje imaju visoko vjerovanje u sudbinu izrazito osjetljive na prve dojmove i bilo kakve znakove koji nagovještaju da njihov partner možda nije za njih – sukladno tome, inicijalno zadovoljstvo vezom je snažno povezano sa njenom

stabilnošću kod partnera s visokim vjerovanjem u sudbinu (Knee, 1998). Partnere s visokim vjerovanjem u sudbinu karakterizira i pristup konfliktima – u slučaju svađe, skloni su zanemarivanju odnosa (Rusbult, Zembrodt i Gunn, 1982), poricanju negativnog događaja (Knee i Petty, 2013) i pasivnim strategijama prilagodbe (Bukvić, 2017). Vjerovanje u sudbinu povezano je s nižom otvorenošću ka iskustvima te većom esktraverzijom i neuroticizmom (Knee, 1998).

Drugi faktor implicitnih teorija o ljubavnim vezama, vjerovanje u rast i razvoj, karakterizira uvjerenje da se izazovi u vezi mogu prevazići i služe kao prilika za rast i poboljšanje veze. Pojedince koji visoko vjeruju u rast i razvoj (u odnosu na niže vjerovanje) primarno zanima rad na vezi i njen razvoj, a sukobe i prepreke ne promatraju kao prijetnje. Smatraju da se veza razvija zbog takvih prilika, a ne unatoč njima (Knee, Patrick i Lonsbary, 2003). Za razliku od pojedinaca koji visoko vrednuju vjerovanje u sudbinu, pojedinci s visokim vjerovanjem u rast i razvoj nisu usmjereni na dijagnozu veze već na njeno održavanje. Za njih, veza je rezultat truda, komunikacije, aktivnog rješavanja problema i njegovanja odnosa. Snažno vjerovanje u rast i razvoj karakterizira i drugačiji pristup konfliktima – sukobi se ne percipiraju kao trajno nenadvladivo stanje već kao trenutna pojava na kojoj se može raditi i iz koje se može naučiti. U slučaju sukoba izražavaju zabrinutost za vezu, ostaju vjerni partneru i vezi (Rusbult, Zembrodt i Gunn, 1982) te se koriste više aktivnim strategijama prilagodbe (u odnosu na pojedince s niskim vjerovanjem u rast i razvoj) (Bukvić, 2017). Vjerovanje u rast i razvoj također je povezano sa sigurnom privrženošću partneru, kao i većom savjesnošću i ugodnošću (Knee, 1998).

Vjerovanje u sudbinu i vjerovanje u rast i razvoj predstavljaju dva ortogonalna, nepovezana faktora koja mogu rezultirati kombinacijom jednake razine uvjerenja na obje subskale. Knee i sur. (2003) objašnjavaju ovu posebnost razlikama u socijalnoj poželjnosti konstrukata. Primjerice, kod pojedinaca s nižim procijenjenim IQ-om, vjerovanje da je inteligencija nepromjenjiva je izuzetno nepovoljno te čak i zagovornici tog uvjerenja pokazuju tendenciju podržavanja i inkrementalne teorije (Dweck i sur., 1995). U implicitnim teorijama o ljubavnim vezama, vjerovanje u sudbinu i vjerovanje u rast i razvoj imaju jednako pozitivne konotacije, odnosno adaptivnost uvjerenja je relativna i ovisi o

situaciji – vjerovanje u sudbinu može biti konstruktivno u situaciji u kojoj nas pozitivni prvi dojmovi o partneru navode da nastavimo odnos unatoč bezazlenoj nesuglasici, ali i destruktivno u situaciji da prvi veći izazovi dovedu do prekida obećavajućeg odnosa zbog procjene da nam partner ipak nije kompatibilan. S druge strane, vjerovanje u rast i razvoj može pomoći parovima da prevaziđu nesuglasice te ih prihvate kao priliku za razvoj i poboljšanje veze; ali također mogu i spriječiti prekid u situacijama kada bi to bila bolja odluka za pojedinca, primjerice u odnosu koji je obilježen fizičkim ili psihičkim nasiljem u kojem žrtva smatra da se partner može promijeniti (Knee, 1998). Ova posebnost implicitnih teorija o ljubavnim vezama omogućuje nam da demonstriramo kombinacije razina dva faktora u četiri konceptualne kategorije (slika 1).

Orijentaciju prema napretku (eng. *cultivation orientation*) karakterizira nisko vjerovanje u sudbinu i visoko vjerovanje u rast i razvoj, uvjerenje da se veze razvijaju kroz trud, konfrontaciju i aktivno održavanje veze bez potrebe da se veza dijagnosticira i evaluira. Primarni cilj je održavanje veze bez traženja velikog značenja u svakom sukobu i nesuglasici.

Orijentaciju prema procjeni (eng. *evaluation orientation*) karakterizira nisko vjerovanje u rast i razvoj te visoko vjerovanje u sudbinu. Ovi pojedinci smatraju da se kompatibilnost partnera može jednostavno procijeniti, no ne i poboljšati. Primarni cilj je dijagnosticirati je li veza obećavajuća te treba li nastavljati odnos s partnerom.

Kombinaciju visokih vjerovanja u sudbinu i rast i razvoj opisuje kategorija orijentacija prema optimizaciji (eng. *optimization*) koju karakterizira optimističan pogled na veze i mogućnost rješavanja sukoba, ali i tendenciju za traženjem potencijalnih problema s ciljem da ih se razriješi.

Konačno, orijentacija prema bespomoćnosti (eng. *helplessness*) označava nisko vjerovanje i u sudbinu i u rast i razvoj. Ti pojedinci često su pesimističnog pogleda na vezu te nezainteresirani za njenu dijagnozu i poboljšanje (Knee i sur., 2003). Kao i ostale implicitne teorije, implicitne teorije o ljubavnim vezama predviđaju ponašanja specifično unutar te domene te su sukladno tome Knee i suradnici (2003; Knee, 1998) razvili mjerni instrument specifično za mjerenje implicitnih teorija o ljubavnim vezama.

VJEROVANJE U RAST I RAZVOJ

		Nisko	Visoko
VJEROVANJE U SUDBINU	Nisko	BESPOMOĆNOST Romantične veze ne mogu biti dijagnosticirane te se problemi ne mogu prevazići	NAPREDAK Romantične veze ne mogu biti dijagnosticirane, ali problemi su rješivi
	Visoko	PROCJENA Romantične veze mogu biti dijagnosticirane, no problemi se ne mogu prevazići	OPTIMIZACIJA Veze mogu biti dijagnosticirane, problemi su rješivi

Slika 1. Neovisnost vjerovanja u rast i razvoj i vjerovanja u sudbinu (Knee i sur., 2001).

Implicitne teorije o ljubavnim vezama i zadovoljstvo vezom

Istraživači iz socijalno-kognitivne tradicije svojim radom ukazali su na višestruku važnost uvjerenja i očekivanja pri istraživanju interpersonalnih odnosa, konkretno kvalitete veza. Knee i suradnici (2001) pri svojem ispitivanju vjerovanja u rast i razvoj i vjerovanja u sudbinu, istražili su vezu tih uvjerenja sa zadovoljstvom vezom. Potvrdili su da implicitne teorije o ljubavnim vezama moderiraju vezu između zadovoljstva vezom i percipirane diskrepance trenutnog i idealnog partnera. Općeniti nalaz o vezi zadovoljstva i diskrepance jest što je partner udaljeniji od naše ideje idealnog partnera, manje ćemo biti zadovoljni vezom (Fletcher, Simpson, Thomas i Giles, 1999). Murray i Holmes (1997, prema Knee i sur., 2001) pružili su dokaze da pozitivna iluzija (odnosno manja diskrepanca) predviđa rast zadovoljstva vezom, dok zadovoljstvo vezom ne predviđa rast u pozitivnim iluzijama. Knee i suradnici (2001) potvrdili su da pojedinci orijentirani prema napretku ne doživljavaju pad zadovoljstva vezom čak i uz veliku percipiranu diskrepancu, budući da diskrepancu ne smatraju nerješivim i trajnim stanjem već prilikom za rast i razvoj u vezi. Nije im važno da im je njihov partner idealan, budući da ne vjeruju u idealno poklapanje partnera već u rad i njegovanje veze. Kod svih ostalih orijentacija, diskrepanca je ostala negativno povezana sa

zadovoljstvom vezom. Kod pojedinaca orijentiranih na procjenu, visoka diskrepanca bila je visoko negativno povezana sa zadovoljstvom vezom, budući da ti pojedinci smatraju incijalnu kompatibilnost partnera presudnom za uspješnu vezu te doživljavaju da se razlike među partnerima ne mogu prevazići. Najveću negativnu povezanost diskrepance i zadovoljstva vezom doživljavaju pojedinci orijentirani prema bespomoćnosti, budući da doživljavaju diskrepancu nepromjenjivim stanjem bez potrebe da odnos dodatno evaluiraju ili poboljšavaju.

Zadovoljstvo vezom ekstenzivno je istraživano i u Hrvatskoj. s brojnim nalazima vezanim uz privrženost partneru (Kamenov, Jelić i Lotar Rihtarić, 2014), ulaganjem u vezu, podjelu odgovornosti, zadovoljstvom seksualnim aspektom veze, učestalošću pozitivnih interakcija, komunikacijom u vezi (Tadinac i sur., 2005), karakteristikama idealne i sadašnje veze (Vojnić Tunić, 2011), pozitivnim iluzijama (Tokić, 2006), iracionalnim uvjerenjima o ljubavnim odnosima (Kamenov i Grgičević, 2006) i drugim konstruktima.

Za razliku od zadovoljstva vezom, implicitne teorije o ljubavnim vezama relativno su neistražen konstrukt u Hrvatskoj. Dosadašnja istraživanja ispitivala su uvjerenja o odnosima u kontekstu posredničke uloge ponašanja partnera (Černeli, 2015) i strategija prilagodbe na destruktivno ponašanje partnera (Bukvić, 2017). Veliki nedostatak prethodnih istraživanja jest neuključenost kognitivnih uvjerenja implicitnih teorija o vezama pri predviđanju ostalih konstrukata važnih za dobrobit parova i dinamike njihovog odnosa. Zbog neistraženosti konstrukta implicitnih teorija o ljubavnim vezama, u primarnom interesu ovog istraživanja jest utvrditi kakvu povezanost implicitna uvjerenja o vezama imaju sa dobi sudionika, duljinom veze, zadovoljstvom vezom, moderiraju li odnos između percipirane diskrepance i zadovoljstva vezom te postoje li razlike u odnosu na nalaze originalnog rada Kneea i suradnika (2001). Hrvatska je zemlja u tranziciji s velikim naglaskom na tradicionalne vrijednosti, dok američko društvo karakterizira visoki individualizam (Hofstede, 1980; prema Triandis, McCusker i Hui, 1990) što bi moglo rezultirati i drugačijim zaključcima u odnosu na originalne radove.

Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati povezanost implicitnih teorija o ljubavnim vezama sa zadovoljstvom vezom i obilježjima veze te zadovoljstva vezom s percepcijom udaljenosti trenutnog partnera od idealnog, kao i ispitati moderatorski efekt implicitnih teorija o ljubavnim vezama u odnosu percipirane diskrepance i zadovoljstva vezom.

P₁: Ispitati povezanost zadovoljstva vezom, percipirane diskrepance, implicitnih uvjerenja o ljubavnim vezama i demografskih karakteristika te utvrditi postoji li različit obrazac za muškarce i žene.

H_{1a}: Zadovoljstvo vezom biti će u značajnoj negativnoj korelaciji sa percipiranom diskrepancom – osobe koje percipiraju veću diskrepancu između njihovog trenutnog i idealnog partnera imati će niže rezultate na skali zadovoljstva vezom. Isti obrazac biti će prisutan i kod muškaraca i kod žena.

H_{1b}: Vjerovanje u sudbinu i vjerovanje u rast i razvoj neće biti značajno povezani. Isti obrazac biti će prisutan i kod muškaraca i kod žena.

S obzirom na neistraženost ostalih varijabli iz područja ovog istraživačkog problema, druge specifične hipoteze nije moguće postaviti.

P₂: Utvrditi moderiraju li implicitne teorije o ljubavnim vezama odnos između percipirane diskrepance i zadovoljstva vezom.

H_{2a}: Interakcija vrste orijentacije implicitnih uvjerenja o romantičnim vezama i diskrepance biti će značajna – pojedinci koji su orijentirani prema bespomoćnosti, optimizaciji i procjeni imati će značajnu negativnu povezanost percipirane diskrepance i zadovoljstva vezom. Kod pojedinaca orijentiranih na napredak, povezanost diskrepance i zadovoljstva vezom neće biti značajna.

Metoda

Postupak

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku sudionika korištenjem on-line upitnika metodom snježne grude. U pozivu na sudjelovanje u istraživanju navedeni su uvjeti za ispunjavanje upitnika – na sudjelovanje su pozvani sudionici u dobi od 16 godina i više koji su trenutno u romantičnoj vezi. Sudionicima je na početku objašnjena svrha istraživanja i postupak te im je detaljno objašnjena anonimnost, povjerljivost i način prezentacije njihovih odgovora. Naveden im je i kontakt u slučaju nejasnoća svrhe istraživanja, kao i kontakt u slučaju nedoumica oko etičnosti istraživanja. Sudionicima je naglašeno da je sudjelovanje u potpunosti dobrovoljno te da mogu odustati u svakom trenutku, ali im je i naglašena važnost samostalnog i iskrenog odgovaranja na sva pitanja.

Nakon što su potvrdili pristanak na sudjelovanje, sudionici su odgovarali jesu li trenutno u romantičnoj vezi ili ne. Ukoliko su odgovorili da trenutno nisu u romantičnoj vezi, prikazana im je zahvala na interesu za sudjelovanjem u istraživanju te objašnjenje da su u svrhu ovog istraživanja potrebni sudionici koji su trenutno u romantičnoj vezi. Ukoliko su odgovorili da su trenutno u vezi, sudionici su rješavali upitnike o implicitnim teorijama o ljubavnim vezama, diskrepanci partnera, zadovoljstva vezom te pitanja o demografskim karakteristikama. Prosječno vrijeme potrebno za ispunjavanje upitnika bilo je 4 minute.

Sudionici

U istraživanju je ukupno sudjelovalo 517 sudionika, od čega 401 žena (77.5%) . Dob ispitanika varirala je od 17 do 52 godine, prosječne dobi 26 godina ($M=26.24$, $SD=6.39$). 49% sudionika su studenti, 41% sudionika je zaposleno, 4.1% nezaposleno. Visoku stručnu spremu ima 32.6% sudionika, 32.2% višu stručnu spremu, a 33.2% srednju stručnu spremu. Najmanji je udio sudionika sa završenom osnovnom školom (0.2%) i doktoratom/specijalističkim studijem (1.5%). Većina sudionika živi u velikom gradu iznad 500 000 stanovnika (56.2%), potom u manjem gradu do 100 000 stanovnika (17.8%), gradu do 500 000 stanovnika (9.3%), selu (8.7%) i manjem mjestu do 10 000 stanovnika (7.9%).

U istraživanje su uključivani sudionici koji su za sebe izjavili da su trenutačno u romantičnoj vezi, bez obzira na njenu vrstu i trajanje. Duljina trenutačne veze kreće se od 1 mjeseca do 28 godina i 1 mjeseca ($M=4.5$ godine, $SD=4.5$). Većina sudionika je isključivo (82.8%) ili uglavnom (11%) heteroseksualne orijentacije, 16% sudionika je biseksualno, dok je isključivo homoseksualne orijentacije 7% sudionika, a uglavnom homoseksualne orijentacije 6% sudionika. Većina sudionika je u vezi (73.2%), 20.8% ih je u braku te je svega 5.8% zaručeno. Većina sudionika živi bez partnera (56.4%), a 43.4% živi s partnerom.

Instrumenti

Upitnik o implicitnim teorijama o ljubavnim vezama (Implicit Theories of Relationships Scale) je instrument kojeg su razvili Knee i suradnici 2003. kako bi ispitali vjerovanja ljudi o ljubavnim vezama. Skala se sastoji od 22 čestice od kojih 11 čestica ispituje *Vjerovanje u sudbinu*, a preostalih 11 *Vjerovanje u rast i razvoj*. Čestice se distribuiraju na ravnomjeren način kroz upitnik – neparna pitanja odnose se na *Vjerovanje u sudbinu*, a parna na *Vjerovanje u rast i razvoj*. *Vjerovanje u sudbinu* ispituje uvjerenje da su veze statične i nepromjenjive te određene sudbinom (npr. „Potencijalnim ljubavnim partnerima ili je suđeno da se slažu ili ne.“), dok *vjerovanje u rast i razvoj* ispituje uvjerenje da se veze razvijaju tijekom vremena, zahtjevaju trud te nesuglasice predstavljaju priliku za napredak (npr. „Potrebno je uložiti mnogo vremena i truda da bismo stvorili dobru vezu.“). Svoje slaganje sa pojedinom tvrdnjom sudionici izražavaju na skali Likertovog tipa sa 7 uporišnih točaka, gdje „1“ označava „*Uopće se ne slažem*“ dok „7“ označava „*U potpunosti se slažem*.“ Rezultat je formiran kao aritmetička sredina odgovora na čestice pojedine skale, s mogućim rasponom 1-7 za pojedinu subskalnu. Rezultati na skalama pokazuju u kojoj mjeri sudionik podržava određeno uvjerenje, gdje viši rezultati ukazuju na veće vjerovanje u sudbinu, odnosno u rast i razvoj veza.

Prijevod upitnika preuzet je iz istraživanja Bukvić (2017) gdje je testirana i dobivena teorijski zadovoljavajuća faktorska struktura i pouzdanost instrumenta. Istraživanja Kneea i sur. (2003) pokazala su dobru unutarnju konzistenciju skala, $\alpha=.82$ za

vjerovanje u sudbinu i $\alpha=.74$ za vjerovanje u rast i razvoj. Bukvić (2017) izvještava o koeficijentu unutarnje konzistencije $\alpha=.88$ za vjerovanje u sudbinu i $\alpha=.82$ za vjerovanje u rast i razvoj na hrvatskom uzorku. U ovom istraživanju unutarnja konzistencija iznosila je $\alpha=.76$ za vjerovanje u sudbinu i $\alpha=.58$ za vjerovanje u rast i razvoj. Niža pouzdanost može se djelomice objasniti razlikom u uzorku – uzrak u ovom istraživanju sastoji se u većem omjeru od ženskih sudionica, a pregledom pouzdanosti podijeljene po spolu uviđamo da je za muške sudionike veća pouzdanost ($\alpha=.78$ za vjerovanje u sudbinu i $\alpha=.67$ za vjerovanje u rast i razvoj). Moguće je da žene različito doživljavaju čestice vezane uz trud i sukobe odnosno probleme. Također su i razlike u dobnoj strukturi sudionika i završenom obrazovanju mogle pridonijeti smanjenoj pouzdanosti – moguće je da se sudionici različite dobi ili obrazovnog statusa različito razumiju čestice kojima se ispituje vjerovanje u iniciranje truda i rješavanje sukoba u romantičnom odnosu.

Diskrepanca aktualnog od idealnog partnera ispitana je korištenjem jedne čestice koja predstavlja direktnu mjeru percipirane diskrepance u istraživanju Kneea i suradnika (2001): „*Moj partner/ica ___% odgovara onome što bih idealno htio/htjela kod partnera/ice.*“ Sudionici su instruirani da upišu broj u rasponu od 0-100 da izraze odstupanje njihovog trenutnog partnera od idealnog. Odgovori su potom obrnuto rekodirani kako bi viši rezultat označavao veću diskrepancu, odnosno snažniju percepciju pojedinca da se njegov/njen partner/ica razlikuje od idealnog partnera/ice. Raspon percipirane diskrepance kretao se od 0% do 100% ($M=16.8\%$, $SD=13.79$).

Indeks kvalitete veze adaptacija je originalnog *Indeksa kvalitete braka (Quality of Marriage Index*, Norton, 1983) kojim se ispituje zadovoljstvo vezom s 6 čestica preoblikovanim da odgovaraju romantičnoj vezi umjesto braku. Na prvih 5 čestica zadatak sudionika je izraziti svoje slaganje na skali Likertovog tipa sa 7 uporišnih točaka, gdje „1“ označava „*Uopće se ne slažem*“ dok „7“ označava „*U potpunosti se slažem.*“ Te čestice ispituju percipiranu kvalitetu veze česticama poput „*Moj odnos s partnerom/icom je vrlo stabilan*“ i „*Moj odnos s partnerom/icom me čini sretnom/im*“. Zadnjom česticom sudionici procjenjuju svoje ukupno zadovoljstvo vezom na skali Likertovog tipa gdje „1“ označava

„Jako nesretan/na“, a „10“ označava „Jako sretan/na“. Ukupan rezultat izražava se kao jednostavna linearna kombinacija odgovora na svih 6 čestica, s mogućim rasponom rezultata 6-45. Pouzdanost mjere zadovoljstva vezom u ovom istraživanju iznosi $\alpha = .94$

Demografska pitanja – na kraju upitnika, sudionici su odgovarali na pitanja o svom obrazovanju, dobi, biološkom spolu, seksualnoj orijentaciji, zanimanju, mjestu života, bračnom statusu, duljini veze te zajedničkom životu s partnerom.

Rezultati

Kako bismo odgovorili na probleme istraživanja, prvo smo formurali rezultate na skalama, utvrdili prosječne vrijednosti i raspršenja te testirali normalitet distribucija. Kolmogorov-Smirnov test pokazao je da je vjerovanje u sudbinu normalno distribuirano u našem uzorku ($z=0.03$, $p>.05$). Distribucije vjerovanja u rast i razvoj te zadovoljstva vezom su negativno asimetrične ($z=0.08$, $p<.001$ i $z=0.19$, $p<.001$ redom) – sudionici su izrazili visoko vjerovanje u rast i razvoj kao i visoko zadovoljstvo vezom. Diskrepanca aktualnog od idealnog partnera je pozitivno asimetrična ($z=0.18$, $p<.001$), odnosno sudionici su izražavali prosječno niske procjene diskrepance trenutnog partnera od idealnog. Rezultati testova normaliteta distribucija ukazuju da diskrepanca, zadovoljstvo vezom i vjerovanje u rast i razvoj nisu normalno distribuirani. Uvidom u njihove distribucije uviđamo da su rezultati pozitivno ili negativno asimetrični. Prema Petzu (1997), opravdano je korištenje parametrijskih statističkih postupaka ukoliko je distribucija pravilnog oblika, tj., ne radi se o bimodalnoj ili U distribuciji, stoga će pri odgovaranju na probleme istraživanja biti korišteni parametrijski statistički postupci.

Budući da je u prijašnjem istraživanju na hrvatskom uzorku dobivena rodna razlika u procjeni zadovoljstva vezom (Pantić, 2006) i u procjeni vjerovanja u rast i razvoj (Bukvić, 2017), testirali smo analizom varijance rezultate sudionika i sudionica na korištenim varijablama. Rezultati su prikazani u Tablici 1. Na skali implicitnih teorija o

ljubavnim vezama ukupne rezultate smo formirali uprosječivanjem odgovora za svaku skalu. Provjera rodni razlika pokazala je da nema značajne razlike između sudionika i sudionica za skalu vjerovanje u sudbinu ($F(1,511)=1.158$; $p>.05$) i vjerovanje u rast i razvoj ($F(1,510)=0.263$; $p>.05$).

Tablica 1

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na ukupnom uzorku te subuzorcima muškaraca i žena i značajnost rodni razlika na ispitivanim varijablama (ukupni $N=517$)

	Mogući raspon	Ukupan uzorak		Muškarci		Žene		<i>F</i> -omjer
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
Vjerovanje u sudbinu	1-7	3.66	1.05	3.57	1.08	3.69	1.04	1.158
Vjerovanje u rast i razvoj	1-7	4.92	0.63	4.89	.71	4.93	.6	0.263
Diskrepanca	0-100	16.8	13.79	17.84	15.35	16.42	13.22	0.963
Zadovoljstvo vezom	6-45	39.9	6.07	39.91	5.65	39.9	6.13	0.001

*** $p<.001$; ** $p<.01$; * $p<.05$

Rezultat na mjeri percipirane diskrepance formiran je rekodiranjem odgovora sudionika kako bi viša vrijednost označavala veću percipiranu diskrepancu. Sudionikov odgovor smo oduzeli od broja 100 bi dobili percipiranu diskrepancu. Tako je primjerice sudionik koji je izrazio da je njegov partner 85% onoga što očekuje od idealnog partnera iskazao 15% percipirane diskrepance partnera od idealnog. Provjera rodni razlika pokazala je da nema značajne razlike između sudionika i sudionica po količini percipirane diskrepance ($F(1,514)=0.963$; $p>.05$), odnosno muškarci i žene u jednakoj mjeri percipiraju diskrepancu između aktualnog i idealnog partnera.

Ukupni rezultat na skali zadovoljstva vezom formirali smo kao jednostavnu linearnu kombinaciju odgovora na sva pitanja u skali. Provjera rodni razlika pokazala je da nema

značajne razlike između sudionika i sudionica u zadovoljstvu vezom ($F(1,513)=0.001$; $p>.05$).

Povezanost zadovoljstva vezom, implicitnih teorija o ljubavnim vezama, diskrepance, dobi i duljine veze

Kako bi odgovorili na prvi problem, izračunali smo Pearsonov koeficijent korelacije rezultata na skalama zadovoljstva vezom, implicitnih teorija o ljubavnim vezama, diskrepance, dobi i duljine veze – rezultati su prikazani u Tablici 2. Rezultati iznad dijagonale odnose se na žene, a ispod dijagonale na muškarce.

Tablica 2

Interkorelacije zadovoljstva vezom, implicitnih teorija o ljubavnim vezama, diskrepance aktualnog od idealnog partnera, dobi i duljine veze za muškarce (ispod dijagonale) i žene (iznad dijagonale) (ukupni $N=517$)

Varijabla	1	2	3	4	5	6
1. Zadovoljstvo vezom	1	-.718***	-.129**	.079	-.144**	-.029
2. Diskrepanca	-.789***	1	.036	.023	.084	-.022
3. Vjerovanje u sudbinu	-.047	-.110	1	.02	.002	-.067
4. Vjerovanje u rast i razvoj	.053	.047	-.144	1	-.138**	-.034
5. Dob sudionika	-.012	-.012	.095	.042	1	.679***
6. Trajanje veze	.056	.039	-.115	.064	.394***	1

*** $p<.001$; ** $p<.01$; * $p<.05$

U skladu s našim očekivanjima, zadovoljstvo vezom je u visokoj negativnoj korelaciji s percipiranom diskrepancom i kod muškaraca ($r(113)=-.789$; $p<.001$) i kod žena ($r(398)=-.718$; $p<.001$). Partneri koji svog aktualnog partnera procjenjuju udaljenijim od onoga što smatraju idealnim, svoje zadovoljstvo procjenjuju nižim. Trajanje veze značajno je povezano sa dobi sudionika i kod muškaraca ($r(107)=.394$; $p<.001$) i kod žena ($r(368)=.679$; $p<.001$). U skladu s očekivanjem, vjerovanje u sudbinu i vjerovanje u rast i

razvoj nisu u međusobnoj korelaciji niti kod muškaraca ($r(114)=-.144$; $p>.05$) kao ni kod žena ($r(391)=.02$; $p>.05$).

Zadovoljstvo vezom kod žena osim s percipiranom diskrepancom povezano je i s vjerovanjem u sudbinu ($r(394)=-.129$; $p<.01$) i dobi sudionica ($r(397)=-.144$; $p<.01$). Sudionice s koje svoje vjerovanje u sudbinu procjenjuju višim izvještavaju o nižem zadovoljstvu vezom od sudionica s nižom razinom uvjerenja u sudbinu. Starije sudionice izvještavaju o nižem zadovoljstvu vezom od sudionica mlađe dobi. Veća dob sudionica povezana je i s nižom razinom vjerovanja u rast i razvoj ($r(393)=-.138$; $p<.01$).

Odnos između implicitnih teorija o vezama i diskrepance sa zadovoljstvom vezom

Kako bismo odgovorili na drugi problem, formirali smo grupe na nezavisnim varijablama. Percipiranu diskrepancu podijelili smo na visoku i nisku na temelju medijana $C=15$. Nezavisnu varijablu implicitnih teorija o ljubavnim vezama podijelili smo u četiri kategorije dijeljenjem vjerovanja u sudbinu i vjerovanja u rast i razvoj na visoko i nisko vjerovanje temeljem medijana. Granična vrijednost za vjerovanje u sudbinu iznosila je $C=3.6$, za vjerovanje u rast i razvoj $C=5$. Na taj način dobili smo četiri skupine sudionika:

1. sudionici orijentirani prema bespomoćnosti (nisko vjerovanje u sudbinu i nisko vjerovanje u rast i razvoj)
2. sudionici orijentirani prema napretku (nisko vjerovanje u sudbinu i visoko vjerovanje u rast i razvoj)
3. sudionici orijentirani na procjenu (visoko vjerovanje u sudbinu i nisko vjerovanje u rast i razvoj)
4. sudionici orijentirani na optimizaciju (visoko vjerovanje u sudbinu i visoko vjerovanje u rast i razvoj)

U Tablici 3 prikazane su prosječne vrijednosti, raspršenja te broj sudionika u svim razinama nezavisnih varijabli.

Tablica 3

Aritmetičke sredine i standardne devijacije zadovoljstva vezom i broj sudionika ovisno o vrsti orijentacije implicitnih uvjerenja i razini diskrepance (ukupni N=517)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>
<i>Vrsta orijentacije implicitnih uvjerenja</i>			
Bespomoćnost	40.64	5.22	124
Napredak	40.66	5.14	138
Procjena	38.18	7.41	124
Optimizacija	39.88	6	120
<i>Diskrepanca</i>			
Niska	43.18	2.76	256
Visoka	36.6	6.64	260

Odgovor na drugo pitanje istražili smo provedbom 4x2 složene analize varijance (ANOVA) u kojoj je zavisna varijabla bila procjena zadovoljstva aktualnom vezom, a nezavisne varijable implicitne teorije o vezama (podijeljene po vrsti orijentacije) i percipirana diskrepanca aktualnog od idealnog partnera (podijeljene na kategorije visoke i niske percipirane diskrepance). S obzirom da smo dobili pozitivnu povezanost dobi sudionica sa zadovoljstvom vezom, uveli smo varijablu dobi kao kovarijatu radi kontrole njenog efekta na odnos diskrepance, implicitnih teorija i zadovoljstva vezom. U Tablici 4 (vidi prilog A) prikazan je broj sudionika u svim subgrupama analize, a u Tablici 5 prikazani su *F*-omjeri, pripadajući stupnjevi slobode i značajnost efekata.

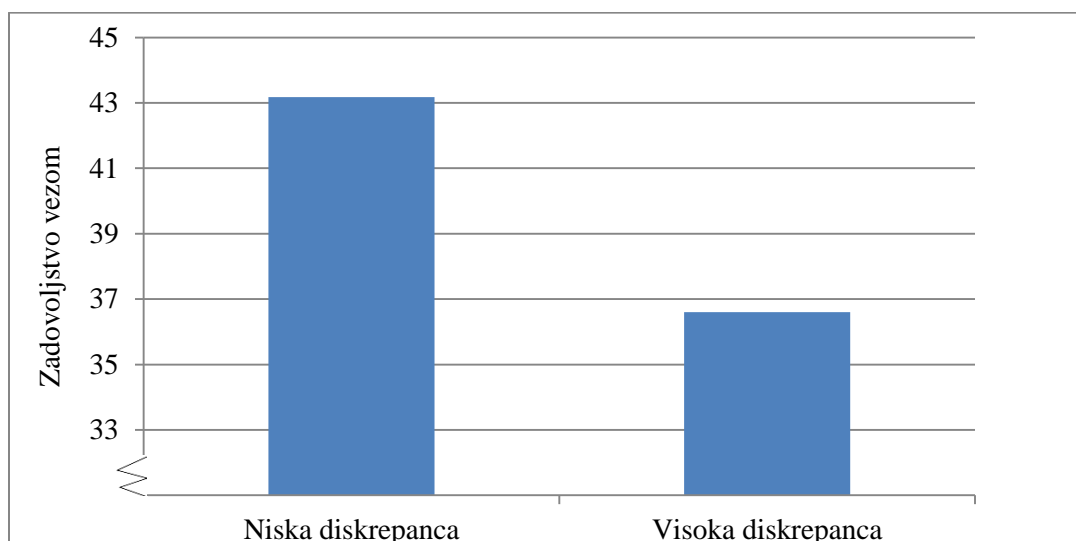
Tablica 5

Stupnjevi slobode, *F*-omjeri i razine značajnosti za glavne efekte različitih razina diskrepance i vrsta orijentacije implicitnih teorija o ljubavnim vezama i njihove interakcije u predviđanju zadovoljstva vezom (ukupni N=517)

	<i>df</i>	<i>F</i> -omjer	<i>p</i>
Diskrepanca	1	223.97	.001***
Vrsta orijentacije implicitnih uvjerenja	3	7.06	.001***
Diskrepanca*Vrsta orijentacije implicitnih uvjerenja	3	4.57	.01**

****p*<.001; ***p*<.01; **p*<.05

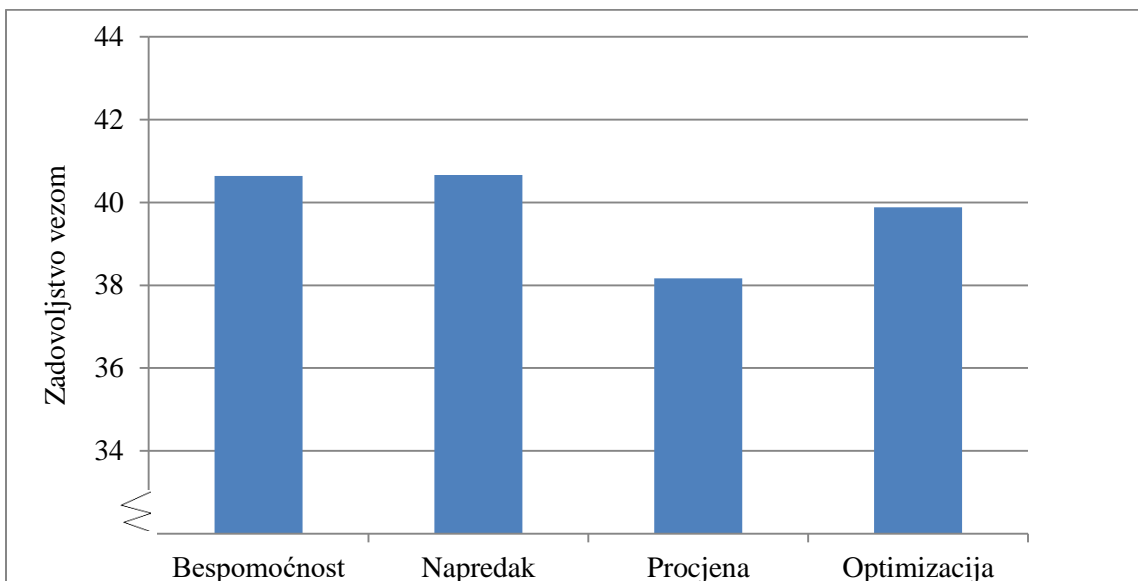
Sukladno očekivanjima, glavni efekt diskrepance pokazao se značajnim ($F(1, 504)=223.97; p<.001$), odnosno sudionici koji percipiraju veću diskrepancu svog aktualnog partnera od idealnog, u prosjeku su manje zadovoljni vezom od pojedinaca koji percipiraju manju diskrepancu (vidi sliku 2). Veličina efekta je $\eta^2=0.31$, odnosno riječ je o velikoj veličini efekta.



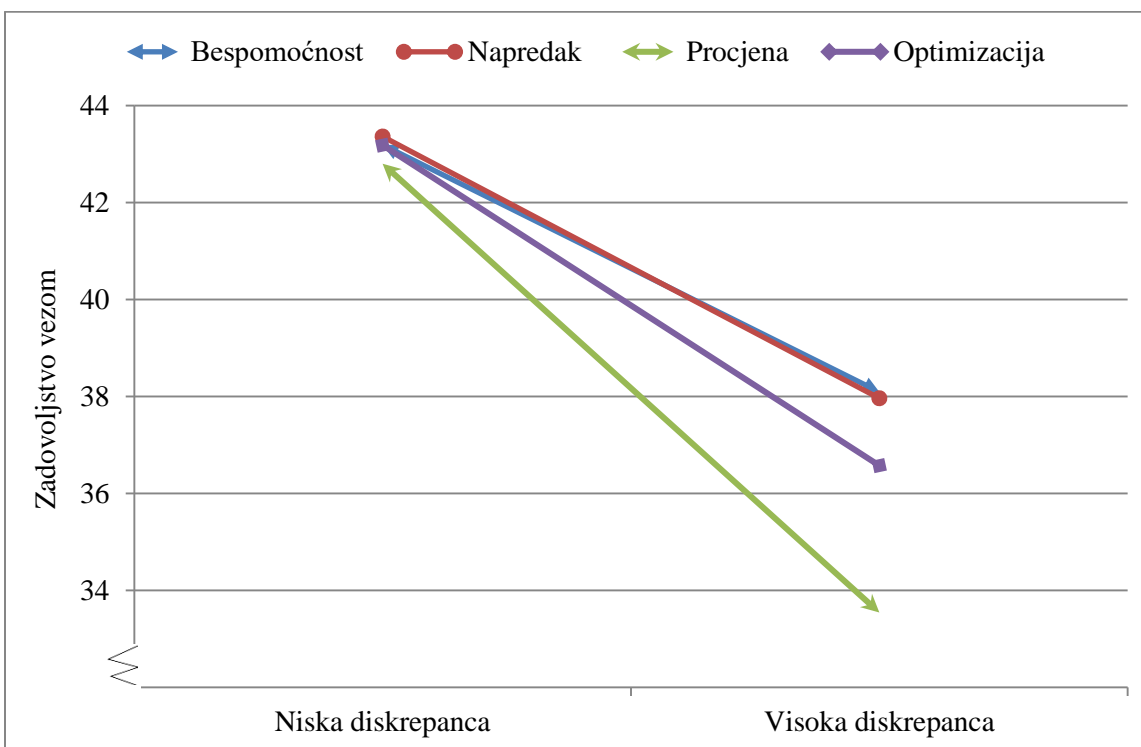
Slika 2. Grafički prikaz odnosa visine diskrepance i zadovoljstva vezom.

Suprotno očekivanjima, značajim se pokazao i glavni efekt vrste orijentacije implicitnih uvjerenja o ljubavnim vezama ($F(3,504)=7.05; p<.001$; vidi sliku 3), odnosno sudionici orijentirani prema procjeni u prosjeku su manje zadovoljni svojim vezama od pojedinaca orijentiranih prema bespomoćnosti (Scheffe $p<.01$), napretku (Scheffe $p<.01$) i optimizaciji (Scheffe $p<.05$). Preostale orijentacije međusobno se ne razlikuju (Scheffe $p>.05$). Veličina efekta je mala te iznosi $\eta^2=0.041$.

Interakcijski efekt između vrsta orijentacija implicitnih vjerovanja o vezama i visine diskrepance na procjenu zadovoljstva vezom pokazao se značajnim ($F(3,504)=4.57; p<.01$), no u neočekivanom smjeru (Slika 4). U situaciji niske diskrepance pojedinci s različitom vrstom orijentacije implicitnih vjerovanja o vezama ne razlikuju se u procjeni zadovoljstva vezom



Slika 3. Grafički prikaz odnosa vrsta orijentacija implicitnih vjerovanja o vezama i zadovoljstva vezom.



Slika 4. Grafički prikaz interakcije između vrsta orijentacija implicitnih vjerovanja o vezama i visine diskrepanca na procjenu zadovoljstva vezom.

te su Scheffeovi testovi neznačajni ($p > .05$) Kod pojedinaca koji percipiraju visoku diskrepancu, pojedinci orijentirani na procjenu imaju značajno niže zadovoljstvo vezom od pojedinaca orijentiranih na bespomoćnost (Scheffe $p < .001$), napredak (Scheffe $p < .001$) i optimizaciju (Scheffe $p < .05$). U situaciji visoke diskrepance, pojedinci orijentirani na bespomoćnost, napredak i optimizaciju ne razlikuju se značajno u procjenama zadovoljstva vezom te su Scheffeovi testovi neznačajni ($p > .05$). Negativna povezanost diskrepance i vrste orijentacije ostala je značajna kod pojedinaca orijentiranih na napredak ($p < .01$), optimizaciju ($p < .01$) i bespomoćnost ($p < .01$). Veličina efekta je mala te iznosi $\eta^2 = 0.027$. Struktura svih rezultata ANOVE nije se promijenila uvođenjem kovarijate dobi sudionika ($F(1,504) = 3.16, p > .05$).

Rasprava

Ovim istraživanjem nastojali smo odgovoriti na pitanje povezanosti i odnosa implicitnih teorija o ljubavnim vezama, diskrepance aktualnog od idealnog partnera, zadovoljstva vezom i demografskih varijabli veze. Prije odgovaranja na istraživačke probleme, osvrnuli smo se na deskriptivnu statistiku varijabli od interesa, kako bismo provjerili distribucije i rodne razlike zadovoljstva vezom (Pantić, 2006) i vjerovanja u rast i razvoj (Bukvić, 2017) dobivene u ranijim istraživanjima. U našem uzorku nije postojala značajna razlika između muškaraca i žena ni na jednoj varijabli. Podatak da se muškarci i žene ne razlikuju značajno u razini vjerovanja u rast i razvoj u skladu je s teorijskim pretpostavkama (Knee i Petty, 2013). Zadovoljstvo vezom naših sudionika u prosjeku je ocijenjeno ocjenom 39.9, što je visoki rezultat budući da maksimalni mogući rezultat na skali iznosi 45. Ovaj nalaz u skladu je s prijašnjim istraživanjem Tadinac i sur. (2005).

Prvi problem na koji smo nastojali odgovoriti je povezanost zadovoljstva vezom, diskrepance, vjerovanja u rast i razvoj te vjerovanja u sudbinu i demografskih karakteristika veze te utvrditi postoje li različiti obrasci kod muškaraca i žena. Zadovoljstvo vezom pokazalo je visoku negativnu povezanost sa percipiranom diskrepancom kod muškaraca ($r(113) = -.789; p < .001$) i kod žena ($r(398) = -.718; p < .001$). Pojedinci s višim procjenama

diskrepance svog aktualnog partnera od idealnog imali su u prosjeku niže procjene zadovoljstva vezom. Ovaj rezultat govori u prilog istraživanjima koja zastupaju ideju da je poželjan način razmišljanja o intimnim odnosima imati pozitivan stav i nalaza da veća udaljenost aktualnog partnera od onoga što doživljavamo idealnim karakteristikama partnera, dovodi do manjeg zadovoljstva odnosom (Vojnić Tunić, 2011; Knee i sur., 2001). Teorije diskrepance objašnjavaju da s višom percipiranom diskrepancom između realnog i idealnog partnera dolazi do neugodnih emocija potištenosti (razočaranje, nezadovoljstvo, osjećaj beskorisnosti, nezainteresiranost i sl.) zbog neostvarivanja vlastitih nadanja (Higgins, 1987).

Kod žena, zadovoljstvo vezom je značajno negativno povezano s vjerovanjem u sudbinu ($r(394)=-.129$; $p<.01$). Sličan nalaz dobiven je i u istraživanju Kneea i suradnika (2001) te se može objasniti specifičnošću pogleda na vezu. Vjerovanje u sudbinu povezano je s ekstrinzičnom motivacijom za ulazak u vezu. Pojedinci visokog uvjerenja u sudbinu motivirani su percipirati veliku količinu informacija iz velikog broja izvora te su u svakom trenutku usmjereni na evaluiranje trenutnog odnosa kako bi procijenili je li on vrijedan ulaganja truda i vremena ili ne. Motivira ih procjena ishoda odnosa i njegove održivosti. Primarni cilj je detektirati odgovarajućeg partnera, a razlog za ostanak u vezi ne pronalaze u spontanom osjećajima i ugodi koja prozlaži iz same veze, već iz vanjskih faktora poput nagrada i odobravanja od strane okoline. Potvrde koje dobivaju dodatno potvrđuju procjenu održivosti veze (Knee i sur., 2003). Kontrolirajući motivacijski okvir osoba orijentiranih na procjenu i visokog vjerovanja u sudbinu može rezultirati postavljanjem teško dostižnih ciljeva te nižim procjenama zadovoljstva. Kod muškaraca nije dobivena ova povezanost ($r(113)=-.047$; $p>.05$) što može biti rezultat većih očekivanja kod žena u odnosu na muškarce (Vojnić Tunić, 2011).

Dob žena pokazala se negativno povezanom sa zadovoljstvom vezom ($r(397)=-.144$; $p<.01$) i vjerovanjem u rast i razvoj ($r(393)=-.138$; $p<.01$) dok kod muškaraca dob nije povezana sa zadovoljstvom vezom ($r(113)=-.012$; $p>.05$) niti vjerovanjem u rast i razvoj ($r(114)=-.042$; $p>.05$). Negativnu povezanost vjerovanja u rast i razvoj s dobi dobila je i Bukvić (2017) no autorice nisu ponudile objašnjenje ovih nalaza. S obzirom na

ponavljanje rezultata, za očekivati je da nalaz nije slučajan, no nije u potpunosti iznenađujuć. Moguće je da žene s dobi stječu određeni stupanj zrelosti koji im omogućava da realističnije procjenjuju svoje odnose po pitanju zadovoljstva i mogućnosti djelovanja na odnos. Također žene se razlikuju od muškaraca po načinu socijalizacije i formiranja socijalnih krugova u starijoj dobi (Berk, 2008) kada su puno manje ovisne o svom partneru nego što je partner ovisan o njima. Također pad zadovoljstva vezom s dobi može se objasniti i Eriksonovim (1964; prema Berk, 2008) stadijima psihosocijalnog razvoja odraslih gdje se i socijalizacijski ciljevi razlikuju u ranoj u odnosu na srednju odraslu dob te se pomiču s partnera na druge ciljeve.

Korelacija vjerovanja u sudbinu i vjerovanja u rast i razvoj pokazala se neznačajnom i kod muškaraca $r(114)=-.144; p>.05$ i kod žena $(r(391)=.02; p>.05)$ što je u skladu s teorijskim očekivanjima i rezultatima na američkom (Knee i sur., 2001) i hrvatskom (Bukvić, 2017) uzorku u kojima su vjerovanje u rast i razvoj i vjerovanje u sudbinu predstavljali dva nezavisna faktora.

Drugi problem koji nas je zanimao bio je utvrditi moderiraju li implicitne teorije o ljubavnim vezama odnos između diskrepance i zadovoljstva vezom. U tu svrhu formirali smo 8 skupina ispitanika podijeljenih prema razini percipirane diskrepance (visoka i niska) te vrste orijentacije implicitnih uvjerenja (bespomoćnost, napredak, procjena i optimizacija), a zavisna varijabla bila je zadovoljstvo vezom. Pojedine grupe imaju podjednak broj sudionika te smo proveli višesmjernu *ANOVU*.

U odgovoru na drugi problem, uz prethodno objašnjen značani glavni efekt diskrepance ($F(1,504)=223.97; p<.001$) dobili smo i značajan glavni efekt vrsta orijentacija implicitnih uvjerenja ($F(3,504)=7.05; p<.001$). Pojedinci orijentirani na procjenu značajno su nezadovoljniji vezom od pojedinaca orijentiranih na bespomoćnost, napredak i optimizaciju. Ova razlika može se objasniti suočavanjem partnera sa problemima u vezi. Istraživanja su pokazala da pojedinci orijentirani na napredak sukobima u vezi pristupaju otvoreno i neobrambeno, promatraju ih kao priliku da unaprijede vezu te smanje razlike između sebe i partnera. S druge strane, pojedinci orijentirani na procjenu na potencijalne

nesuglasice reagiraju ili povlačenjem ili ignoriranjem problema. Za njih sukobi predstavljaju naznaku da oni nisu kompatibilni sa partnerom te dovode stabilnost odnosa u pitanje. Kako bi razriješili disonancu, ti pojedinci ili ignoriraju naznake sukoba (te na taj način riskiraju uvećavanje problema), zanemaruju odnos (Rusbult, Zembrodt i Gunn, 1982) ili koriste metode izbjegavanja da ne uđu u otvoreni konflikt (Knee i Petty, 2013). Istraživanja su pokazala da su nakon simulirane situacije neslaganja s partnerom u pogledima na vezu pojedinci orijentirani na procjenu iskazivali veću hostilnost, za razliku od pojedinaca orijentiranih na napredak koji su izražavali više optimizma i tendirali reinterpetaciji događaja u pozitivni (Knee i sur., 2001). U istraživanju na hrvatskom uzorku također je potvrđeno da pojedinci orijentirani na procjenu koriste pasivne strategije prilagodbe, dok pojedinci orijentirani na napredak koriste aktivne strategije prilagodbe (Bukvić, 2017). Ovakav odnos prema konfliktima može doprinjeti zadovoljstvu vezom – pojedinci koji aktivno rade na razrješavanju konflikata (ili koji ih ne zanemaruju/izbjegavaju) vjerojatno su i uspješniji u tome, dok su pojedinci koji ignoriraju konflikte dugoročno manje sretni svojim odnosom zbog nerješanih (a i dalje postojećih) nesuglasica – no to bi trebalo dodatno provjeriti u istraživanju koje bi povežalo povezanost i odnos implicitnih teorija o ljubavnim vezama, strategija prilagodbe i zadovoljstva vezom.

Interakcija vrste orijentacije implicitnih uvjerenja i percipirane diskrepance pokazala se značajnom ($F(3,504)=4.57; p<.01$), no ne u skladu s originalnim nalazima Kneea (2001). Očekivali smo da će negativna povezanost diskrepance i zadovoljstva vezom ostati značajna kod pojedinaca orijentiranih na bespomoćnost, optimizaciju i procjenu, ali da će povezanost nestati kod pojedinaca orijentiranih na napredak. Međutim, na našem uzorku smo dobili da negativna povezanost diskrepance i zadovoljstva vezom ostaje kod svih orijentacija implicitnih teorija, no da je pad zadovoljstva značajno veći kod pojedinaca orijentiranih na procjenu u odnosu na ostale vrste orijentacija.

Kada pojedinci doživljavaju svoje partnere bliskima onome što smatraju idealnom u ljubavnim vezama, zadovoljni su neovisno o svojoj vrsti orijentacije. Ukoliko je percepcija diskrepance velika, oni koji su pritom orijentirani na procjenu izvještavaju o značajno nižem zadovoljstvu vezom od pojedinaca koji su orijentirani na napredak, bespomoćnost ili

optimizaciju. Ovi nalazi upućuju na pojačavanje negativnog efekta neispunjenja očekivanja spomenutog u teoriji diskrepance (Higgins, 1987). Kada percipiramo da je naš aktualni partner u velikoj mjeri različit od karakteristika koje bismo tražili u idealnom partneru, osjećamo nezadovoljstvo i razočaranje zbog neispunjenja želja. Pojedinci koji su pritom orijentirani na procjenu pretpostavljaju da je ta razlika stalna i nepromjenjiva, ishod stabilnih karakteristika na koje ne možemo utjecati te dodatno snižava zadovoljstvo vezom zbog vjerovanja da (s aktualnim partnerom) nikada nećemo doći ono što želimo u partneru.

Također, različita istraživanja različito definiraju diskrepancu. U ovom istraživanju korištena je direktna mjera diskrepance gdje su sudionici izražavali postotak u kojem smatraju da njihov trenutni partner odgovara idealu. U drugim istraživanjima (primjerice Vojnić Tunić, 2011; Knee i sur., 2001) diskrepanca je ispitivana indirektnim mjerama gdje su sudionici ocijenili aktualnog i idealnog partnera na nizu karakteristika. U budućim istraživanjima bilo bi zanimljivo provjeriti javljaju li se kod pojedinaca s visokim vjerovanjem u sudbinu viša očekivanja od karakteristika idealnog partnera. Moguće da pojedinci orijentirani na procjenu gaje nerealistična očekivanja te analogno negativnom perfekcionizmu i motivaciji izbjegavanja neuspjeha (naspram težnje prema uspjehu) dodatno smanjuju zadovoljstvo vezom zbog osjećaja bespomoćnosti. U području obrazovanja, pojedinci usmjereni na izbjegavanje neuspjeha doživljavaju bespomoćnost (Elliot i Church, 1997) što smanjuje motivaciju za učenjem. U kontekstu implicitnih teorija o ljubavnim vezama, izbjegavanje neuspjeha usporedivo je s izbjegavanjem veze koja se doima izazovnom ili neodrživom kod osoba orijentiranih na procjenu.

Kada pojedinci imaju nisku razinu vjerovanja u sudbinu (kod orijentacija na bespomoćnost i napredak), zadovoljstvo vezom ne razlikuje se neovisno o razini vjerovanja u rast i razvoj. S druge strane, kad pojedinci visoko vjeruju u sudbinu, dodatno visoko vjerovanje u rast i ukazuje na ublažavanje dodatnog negativnog efekta vjerovanja u sudbinu po zadovoljstvo vezom u situaciji visoke diskrepance.

Konačno, pojedinci orijentirani na napredak i dalje imaju niže zadovoljstvo vezom ukoliko percipiraju partnera udaljenim od onoga što smatraju idealnim. Jedan od razloga može biti u ispitivanim varijablama – istraživanje se bavilo ispitivanjem kognitivnih uvjerenja, a ne ponašanja partnera. Pojedinci orijentirani na napredak percipiraju veze dinamičnima a konflikte rješivima. Ovim istraživanjem nismo ispitali komunikacijski stil kojim pristupaju konfliktima kao niti percepciju partnerovih reakcija u konfliktnim situacijama. Moguće je da pojedinci orijentirani na napredak smatraju da nesuglasicama pristupaju aktivno, otvoreno i empatično, ali ih njihov partner ne doživljava na taj način već percipira njihov pristup pretjerano izravnim i suočavalačkim za što nisu spremni niti responzivni. Također, nismo ispitali kakva su uvjerenja partnera naših sudionika, što isto može dovesti do nejednakog pogleda i u konačnici ponašanja u konfliktnim situacijama između partnera. Moguće je da su pojedinci orijentirani na napredak skloni samootkrivanju svojih osjećaja, na što njihov partner ne reagira responzivno niti reciprocitetom budući da je zbog orijentacije prema procjeni ili zbog različitog stila komunikacije motiviran ignorirati nesuglasicu te spriječiti da se rasprava razvije u konflikt. Pojedinaac to može percipirati kao nedovoljnu responzivnost partnera za svoje potrebe što se pokazalo značajnim prediktorom kvalitete veze (Jelić, Kamenov i Zlatar, 2010).

U radu Kneea i suradnika (2001), mehanizam moderacije objašnjen je time da partnerima orijentiranim prema napretku nije važno je li njihov partner za njih idealan ili ne budući da vjeruju da na toj razlici i nesuglasicama koje dovode do nižih procjena slaganja sa idealnom mogu poraditi i razgovarati o njoj te je tako i riješiti. Moguće je da unatoč tom vjerovanju diskrepanca i dalje predviđa nezadovoljstvo budući da razlozi diskrepance ne pokazuju dovoljno značajno smanjenje unatoč uvjerenjima koja potiču pogled na vezu kao dinamičnu i promjenjivu. Ovaj pogled podržava i teorija socijalnog učenja spomenuta u uvodu, prema kojoj su za zadovoljstvo vezom ključna ponašanja partnera u vezi iz kojih oni potom uče o kvaliteti svog odnosa (Kelley, 1983), a partneri se u raspravama mogu koristiti i (u ovom istraživanju neispitanim) konstruktivnim i destruktivnim strategijama komunikacije (Gottman i Krokoff, 1989). Istraživanja su potvrdila da stil komunikacije partnera, kao i percepcija partnerovog stila komunikacije

igraju važnu ulogu u predviđanju zadovoljstva vezom (Meeks, Hendrick i Hendrick, 1998). Konačno, Knee i Pettyeva (2013) navode da iako kognicije i uvjerenja utječu na vezu, također i iskustva u vezi oblikuju kognicije. Test-retest pouzdanost skala implicitnih teorija o ljubavnim vezama jako varira, posebice kod sudionika koji izvještavaju o stresnom događaju vezanom za vezu u periodu između testiranja (Knee, 1998). Buduća istraživanja trebala bi dodatno istražiti u kakvim uvjetima se mijenjaju implicitna vjerovanja, primjerice ispitivanjem ključnih događaja ili procesa prekida veze.

Svi promatrani efekti u ovom istraživanju (osim povezanosti i odnosa percipirane diskrepance sa zadovoljstvom vezom) bili su male veličine. Jedan od razloga za ovakve nalaze može biti konstrukt zadovoljstva vezom kao kriterij i zavisna varijabla. Kao što je ranije spomenuto, sudionici u našem, ali i drugim istraživanjima (primjerice Vojnić Tunić, 2011; Tadinac i sur., 2005) procjenjivali su svoje zadovoljstvo vezom izuzetno visokim. Ovo je posljedica motiviranosti sudionika za sudjelovanje u istraživanjima koja se bave ispitivanjem zadovoljstva vezom – u takvim istraživanjima, motivirani su sudjelovati zadovoljni pojedinci kojima rješavanje upitnika kojima se ispituje njihovo zadovoljstvo vezom (a i drugi konstrukti koji ispituju emocije, kognicije i ponašanja u romantičnim vezama) neće posljedično izazvati osjećaj nelagode ili motivirati ih da razmišljaju o odnosu u kojem trenutno nisu zadovoljni. Također je moguće da istraživanjem nismo zahvatili sudionike visoko orijentirane na procjenu koji su svojim vezama zadovoljni znatno ispod očekivanog prosjeka, jer pojedinci orijentirani na procjenu imaju tendenciju nakon rane i znatno negativne evaluacije odnosa taj odnos terminirati. Smanjeni varijabilitet zadovoljstva vezom mogao je doprinjeti maloj snazi pronađenih razlika.

Osim zadovoljstva vezom, sudionici su općenito pridavali veliki značaj vjerovanju u rast i razvoj, čija distribucija je također negativno asimetrična. Smanjeni varijabilitet rezultata prisutan je i pri mjerenju diskrepance, čija distribucija je pozitivno asimetrična. Buduća istraživanja trebala bi pronaći način da uključe i pojedince koji su manje zadovoljni romantičnom vezom i percipiraju veću diskrepancu, primjerice zamoliti sudionike u savjetovalištim da se priključe istraživanju. Ovako bi vjerojatno zahvaliti skupinu sudionika s visokim vjerovanjem u rast i razvoj budući da dolaskom na savjetovanje

iskazuju motivaciju za rješavanjem problema. Sudionike s visokim vjerovanjem u sudbinu mogli bi zahvatiti ispitivanjem ljudi koji podržavaju speed-dating, budući da je koncept speed-datinga povezan s uvjerenjem da se partneri mogu na brzi način evaluirati. Drugi razlog malih efekata razlika u zadovoljstvu vezom leži u tome da postoje važniji prediktori od uvjerenja o vezama za predviđanje zadovoljstva vezom te bi u budućim istraživanjima bilo zanimljivo istražiti i dodatne varijable, poput prethodno spomenutih stilova komunikacije, samootkrivanja, partnerovih uvjerenja i responzivnosti, ali i implicitnih teorija o ličnosti, razine predanosti i ulaganja u vezu kao i neke kontekstualne faktore.

Dodatan nedostatak našeg istraživanja odnosi se na strukturu uzorka – u uzorku je bilo znatno više žena (77.5%) nego muškaraca (22.5%). Iako su se ispitivane rodne razlike u količini diskrepance, razine vjerovanja u rast i razvoj, razine vjerovanja u sudbinu i razine zadovoljstva vezom pokazale neznčajnima te ne postoji teorijsko objašnjenje potencijalnih razlika u ispitivanim konstruktima, buduća istraživanja trebala bi nastojati zahvatiti podjednaki omjer muškaraca i žena kako bi se stvorila jasnija slika o funkcioniranju promatranih veza i odnosa i veća mogućost generalizacije. Za razliku od prethodnih istraživanja (Bukvić, 2017) u ovom istraživanju uključeni su i sudionici koji su u braku, no njihov postotak u odnosu na parove u vezi također je znatno manji (20.8% naspram 73.2%). Bilo bi zanimljivo u budućim istraživanjima uključiti podjednak omjer parova u vezi i u braku te vidjeti mijenja li se razina uvjerenja o ljubavi s duljinom braka.

Također, svi konstrukti su mjereni samoiskazima metodom on-line upitnika, koji iako predstavljaju jednostavnu te jeftinu i učinkovitu metodu za prikupljanje velikog broja sudionika i dobivanje iskaza o subjektivnom stanju sudionika, ne pružaju nam uvid u postojanje eventualnih razlika u razumijevanju pitanja od strane istraživača i ispitanika. Dodatan problem mjera samoiskaza je pružanje socijalno poželjnih odgovora, iako autori konstrukta navode da niti vjerovanje u sudbinu niti vjerovanje u rast i razvoj nisu povezani sa socijalno poželjnim odgovaranjem (Knee, 1998). Zadovoljstvo vezom je mjereno globalnom mjerom zadovoljstva vezom koje ne daje uvid u specifične aspekte veze koje bi mogle dodatno razjasniti funkcioniranje uočenih povezanosti.

Uzrok različitih nalaza dobivenih u našem istraživanju naspram nalaza originalnih autora (Knee, 1998; Knee i sur., 2001; Knee i sur., 2003; Knee i Petty, 2013) moguće su rezultat spomenutih nedostataka, ali i razlikama u kulturi. U odnosu na izraženi individualizam prisutan u američkoj kulturi, hrvatska kultura povezana je sa zapadnjačkim individualizmom kao i sa istočnjačkim kolektivismom koje obilježavaju drugačiji motivi. Dobili smo nalaz da u našem uzorku pojedinci više vjeruju u rast i razvoj u odnosu na vjerovanje u sudbinu, što je u skladu s teorijskim pretpostavkama (Knee, 1998). S druge strane, moguće je da se kod nas skala vjerovanja u rast i razvoj ipak veže sa socijalno poželjnim odgovaranjem – u Hrvatskoj je jak naglasak na tradicionalnim vrijednostima koje tendiraju očuvanju odnosa i (obiteljske) zajednice te je visok rezultat na vjerovanju u rast i razvoj moguća posljedica oblikovanja naših stavova sukladno normama i očekivanjima društva. Dodatna istraživanja potrebna su za registriranje posebnosti naše populacije u važnosti uvjerenja o vezama za zadovoljstvo vezom, posebice u kombinaciji s ispitivanjem ponašanja i motiviranog procesiranja u romantičnim odnosima.

Rezultati ovog istraživanja daju zanimljiv uvid u dosad neistraženu povezanost uvjerenja o vezama i zadovoljstva vezom. Negativne asocijacije koje uz sebe veže orijentacija prema procjeni (Knee i Petty, 2013), zajedno uz niže zadovoljstvo vezom predstavljaju važnu implikaciju za rad s parovima i pojedincima u savjetovalištim. S obzirom na promjenjivost vjerovanja o ljubavnim vezama, stručni terapeuti u procesu savjetovanja ili psihoterapije mogu raditi s pojedincima nezadovoljnim svojim romantičnim odnosima pružanjem uvida u drugačiju perspektivu percipiranja romantičnih odnosa te usklađivanjem ponašanja s novim vjerovanjima. Također, stručni edukatori mogu raditi na percepciji mladih o adaptivnim i neadaptivnim implikacijama različitih uvjerenja te ih obogatiti raznovrsnom perspektivnom koja im može pomoći u formiranju i održavanju ranih kvalitetnih partnerskih odnosa.

Zaključak

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem pokazuju povezanost implicitnih teorija o ljubavnim vezama i zadovoljstva vezom s diskrepancom i demografskim karakteristikama kod muškaraca i žena. Također pokazuje kako postoji razlika u zadovoljstvu vezom kod osoba s različitim orijentacijama implicitnih teorija o vezama te kako implicitne teorije moderiraju odnos između percipirane diskrepance aktualnog od idealnog partnera i zadovoljstva vezom.

Percipirana diskrepanca u visokoj je negativnoj povezanosti sa zadovoljstvom vezom kod muškaraca i kod žena te pojedinci koji izražavaju da imaju visoku diskrepancu opisuju svoje veze manje zadovoljavajućima od pojedinaca koji smatraju da njihov aktualni partner nije udaljen od njihove percepcije idealnih karakteristika partnera. Zadovoljstvo vezom kod žena također je niže povećanjem dobi i povećanjem vjerovanja u sudbinu. Kod žena se vjerovanje u rast i razvoj smanjuje s dobi. Vjerovanje u sudbinu i vjerovanje u rast i razvoj predstavljaju dva nepovezana uvjerenja kod oba spola.

Implicitne teorije moderiraju odnos između diskrepance i zadovoljstva vezom. U situaciji niske diskrepance, pojedinci različitih orijentacija implicitnih uvjerenja ne razlikuju se u zadovoljstvu vezom. Zadovoljstvo vezom smanjuje se s većom diskrepancom kod svih orijentacija, ali je pad zadovoljstva značajno veći kod pojedinaca orijentiranih na procjenu. Orijehtacije na napredak, bespomoćnost i optimizaciju ne razlikuju se u zadovoljstvu vezom u slučaju visoke diskrepance. Očekivani efekt nestanka povezanosti između diskrepance i zadovoljstva vezom kod pojedinaca orijentiranih na napredak nije dokazan, no visoko vjerovanje u rast i razvoj ublažava negativan efekt vjerovanja u sudbinu na zadovoljstvo vezom kod pojedinaca s visokom percipiranom diskrepancom.

Dobiveni rezultati mogu nam pomoći u proširivanju spoznaje o funkcioniranju implicitnih uvjerenja u domeni romantičnih odnosa i njihovih ishoda u našem društvu, kao i pružiti potporu u savjetodavnim intervencijama i edukacijama.

Literatura

- Baldwin, M. W. (1992). Relational schemas and the processing of social information. *Psychological bulletin*, 112(3), 461.
- Beach, S. R. H., Katz, J., Kim, S., i Brody, G. H. (2003). Prospective effects of marital satisfaction on depressive symptoms in established marriages: A dyadic model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20, 355–371.
- Berk, L.A. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Brennan, K. A., i Shaver, P. R. (1995). Dimensions of adult attachment, affect regulation, and romantic relationship functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(3), 267-283.
- Bukvić, M. (2017). *Odnos implicitnih teorija o vezama i strategija prilagodbe na destruktivno ponašanje partnera*. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.
- Černeli, A. (2015). *Odnos uvjerenja o odnosima i kvalitete intimne veze uz posredničku ulogu ponašanja partnera*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Dush, C. M. K., i Amato, P. R. (2005). Consequences of relationship status and quality for subjective well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(5), 607-627.
- Dweck, C.S., Chiu, C., i Hong, Y. (1995). Implicit Theories and Their Role in Judgments and Reactions: A Word From Two Perspectives. *Psychological Inquiry*, 6, 267-285.
- Dweck, C.S., Hong, Y., i Chiu, C. (1993). Implicit Theories Individual Differences in the Likelihood and Meaning of Dispositional Inference. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19, 644-656.
- Dweck, C. S., i Leggett, E. L. (1988). A social-cognitive approach to motivation and personality. *Psychological Review*, 95(2), 256–273.
- Elliot, A. J., i Church, M. A. (1997). A hierarchical model of approach and avoidance achievement motivation. *Journal of personality and social psychology*, 72(1), 218.

- Epstein, N., i Eidelson, R. J. (1981). Unrealistic beliefs of clinical couples: Their relationship to expectations, goals and satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 9(4), 13-22.
- Fletcher, G. J., Simpson, J. A., Thomas, G., i Giles, L. (1999). Ideals in intimate relationships. *Journal of personality and social psychology*, 76(1), 72.
- Fletcher, G. J. O., i Thomas, G. (1996). Close relationship lay theories: Their structure and function. U: G. J. O. Fletcher i J. Fitness (Ur.), *Knowledge structures in close relationships: A social psychological approach* (str. 3-24). Hillsdale, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Gottman, J. M., i Krokoff, L. J. (1989). Marital interaction and satisfaction: A longitudinal view. *Journal of consulting and clinical psychology*, 57(1), 47.
- Hatfield, E., i Rapson, R. L. (2011). Equity Theory in Close Relationships. U: P. A. Van Lange, A. W. Kruglanski i E. T. Higgins (Ur.), *Handbook of theories of social psychology: Volume two* (str. 200-219). SAGE publications.
- Higgins, T. (1987). Self-discrepancy: A theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94(3), 319-340.
- Holt-Lunstad, J., Birmingham, W., i Jones, B. Q. (2008). Is there something unique about marriage? The relative impact of marital status, relationship quality, and network social support on ambulatory blood pressure and mental health. *Annals of behavioral medicine*, 35(2), 239-244.
- Huston, T. L., Caughlin, J. P., Houts, R. M., Smith, S. E., i George, L. J. (2001). The connubial crucible: Newlywed years as predictors of marital delight, distress, and divorce. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(2), 237-252.
- Jelić, M., Kamenov, Ž., i Zlatar, A. (2010). *What Determines Self-disclosure to Romantic Partners? Review of Pyschology*. In 9th Alps Adria Psychology Conference.
- Kamenov, Ž., i Grgičević, I. (2006). *Young adults' attachment styles and beliefs about «true love»*. 36th Annual Congress of European Association for Behavioural and Cognitive Therapies, Paris, France (CD Abstracts, 491).
- Kamenov, Ž., Jelić, M., i Rihtarić, M. L. (2014). Uloga privrženosti u bliskim odnosima tijekom adolescencije i odrasle dobi. U: A. Brajša-Žganec, J. Lopižić i Z. Penezić

(Ur.), *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva* (str. 203-238). Naklada Slap i Hrvatsko psihološko društvo.

Karney, B. R., i Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological bulletin*, 118(1), 3.

Kelley, H. H. (1983). Love and commitment. U: H. H. Kelley, E. Berscheid, A. Christensen, J. H. Harvey, T. L. Huston, G. Levinger, E. Mc-Clintock, L. A. Peplau i D. R. Peterson (Ur.), *Close relationships* (str. 265-314). New York: W. H. Freeman.

Kelley, H. H., i Thibaut, J. W. (1978). *Interpersonal Relations: A Theory of Interdependence*. New York: Wiley

Knee, C.R. (1998). Implicit theories of relationships: Assessment and Prediction of Romantic Relationship Initiation, Coping and Longevity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(2), 360-370.

Knee, C.R., Nanayakkara, A., Vietor, N.A., Neighbors, C., i Patrick, H. (2001). Implicit theories of relationships: Who cares if romantic partners are less than ideal? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 808-819.

Knee, C.R., Patrick, H., i Lonsbary C. (2003). Implicit theories of relationships: Orientations Toward Evaluation and Cultivation. *Personality and Social psychology Review*, 7(1), 41-55.

Knee, C.R., i Petty, K.N. (2013). Implicit theories of relationships: Destiny and Growth beliefs. U: J. Simpson i L. Campbell (Ur.) *Oxford handbook of close relationships*. (str. 183-198). Oxford University Press.

Mann, T. M. (2003). Relationship between metacommunication among romantic partners and their level of relationship satisfaction. *UW-L Journal of Undergraduate Research* vi, 1-8.

Meeks, B. S., Hendrick, S. S., i Hendrick, C. (1998). Communication, love and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15(6), 755-773.

Murray, S. L., Holmes, J. G., Griffin, D. W., Bellavia, G., i Rose, P. (2001). The mismeasure of love: How self-doubt contaminates relationship beliefs. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(4), 423-436.

- Murray, S. L., Holmes, J. G., i Griffin, D. W. (1996). The self-fulfilling nature of positive illusions in romantic relationships: *Love is not blind, but prescient*. *Journal of personality and social psychology*, 71(6), 1155.
- Pantić, P. (2006). *Stilovi privrženosti mladih parova i kvaliteta, stabilnost i zadovoljstvo vezom*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Petz, B. (1997). *Osnove statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Reissman, C., Aron, A., i Bergen, M. R. (1993). Shared activities and marital satisfaction: Causal direction and self-expansion versus boredom. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10(2), 243-254.
- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M., i Gunn, L. K. (1982). Exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 1230–1242.
- Schaffhuser, K., Allemand, M., i Martin, M. (2014). Personality traits and relationship satisfaction in intimate couples: Three perspectives on personality. *European Journal of Personality*, 28(2), 120-133.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of personality and social psychology*, 59(5), 971.
- Sullivan, B. F., i Schwebel, A. I. (1995). Relationship beliefs and expectations of satisfaction in marital relationships: Implications for family practitioners. *The Family Journal*, 3(4), 298-305.
- Swann Jr, W. B., De La Ronde, C., i Hixon, J. G. (1994). Authenticity and positivity strivings in marriage and courtship. *Journal of personality and social psychology*, 66(5), 857.
- Tadinac, M., Kamenov, Ž., Jelić, M., i Hromatko, I. (2005). (Ur.). *Što ljubavnu vezu čini uspješnom? Izvještaj 15. Ljetne psihologijske škole*. Zagreb: FF Press.
- Tokić, A. (2006). *Pozitivna iluzija u ljubavnim vezama i njezina povezanost sa zadovoljstvom, kvalitetom i stabilnoću veze*. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.
- Triandis, H. C., McCusker, C., i Hui, C. H. (1990). Multimethod probes of individualism and collectivism. *Journal of personality and social psychology*, 59(5), 1006.

- VanLaningham, J., Johnson, D. R., i Amato, P. (2001). Marital happiness, marital duration, and the U-shaped curve: Evidence from a five-wave panel study. *Social Forces*, 79(4), 1313-1341.
- Vojnić Tunić, A. (2011). *Privrženost, karakteristike idealne i sadašnje veze i zadovoljstvo u vezi*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Prilozi

Prilog A: Broj sudionika u subgrupama ANOVA-e

Tablica 4

Broj sudionika u subgrupama ANOVA-e s nezavisnim varijablama diskrepanca i vrsta orijentacije implicitnih uvjerenja o ljubavnim vezama (ukupni $N=517$)

Diskrepanca	Vrsta orijentacije implicitnih uvjerenja	<i>N</i>
Niska	Bespomoćnost	59
	Napredak	69
	Procjena	68
	Optimizacija	58
Visoka	Bespomoćnost	66
	Napredak	71
	Procjena	56
	Optimizacija	62